

УДК 316.776.23:355.01

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.17>

ПРИЙОМИ ТА ЗАСОБИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ. ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Антон Бадер, Світлана Вовк

*ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
вул. Івана Банка, 3, 36003, м. Полтава, Україна*

У статті зазначається, що прогрес в технологіях комунікації, розповсюдження доступу до мережі Інтернет, поява та шалена популярність соціальних мереж кінця XX – початку XXI ст. забезпечили суттєве вдосконалення прийомів та засобів інформаційної війни. Констатується, що в науковому середовищі з'явилися дослідники, які припускають становлення інформаційного суспільства та відмову від збройного протистояння. Підкреслюється, що конфлікти, за такою логікою, повинні були перейти з фізичного виміру в інформаційну сферу. Визнається, що певні актори, які напрацювали технології ведення інформаційних війн дійсно отримали можливість маніпуляції громадською думкою та, навіть, впливу на формування ментальних уявлень у населення. Однак підкреслюється, що початок XXI ст. нівелював зазначені припущення, продемонструвавши протилежну тенденцію. Звертається увага на численні війни й воєнні конфлікти, нехтування міжнародним правом та очевидну дисфункціональність ООН.

У роботі зазначено, що прийоми та засоби впливу на масову аудиторію на початку XXI ст. суттєво вдосконалюються та починають широко застосовуватись з метою отримання контролю над політичною системою супротивника. Наводиться думка провідних експертів, що основним прийомом «інформаційної війни» є руйнування у супротивника процесу прийняття рішення, засобами впливу на його здатність одержувати, обробляти, передавати та використовувати інформацію. Додається, що сучасні технології надали можливість маніпуляції глибокими компонентами суспільної свідомості засобами впливу на психологічні механізми сприйняття інформації. Зроблено висновок, що названі можливості в поєднанні із згасанням гегемонії США, загальною кризою світ-системи та домінуванням цифрової економіки призвели до зміни балансу між війною та інформаційною війною. Наголошується на необхідності визнати зверхність саме інформаційної війни, своєю чергою, бойові дії стали виступати лише одним із засобів її реалізації.

Ключові слова: інформаційна війна та смислова війна, прийоми та засоби інформаційної війни, збройне насилля як засіб інформаційної війни.

Колосальний прогрес в технологіях комунікації, розповсюдження доступу до мережі Інтернет, поява та шалена популярність соціальних мереж кінця XX – початку XXI ст. забезпечили суттєве вдосконалення прийомів та засобів інформаційної війни. В науковому середовищі з'явилися дослідники, які припускають становлення інформаційного суспільства та відмову від збройного протистояння. Конфлікти, за такою логікою, повинні були перейти з фізичного виміру в інформаційну сферу. Дійсно, актори, які напрацювали технології ведення інформаційних війн отримали можливість маніпуляції громадською думкою та, навіть, впливу на формування ментальних уявлень у населення. Однак, початок XXI ст. нівелював зазначені припущення, продемонструвавши протилежну тенденцію. Ми стали свідками численних війн й воєнних конфліктів, нехтування міжнародним правом та очевидної дисфункційності ООН. Указана парадоксальність вимагає, на наш погляд, переосмислення прийомів, засобів та, як наслідок, й сутності інформаційної війни.

Різноманітні проблеми дотичні до феномену «інформаційна війна» починають активно розроблятися у другій половині ХХ ст., коли технічні засоби впливу на масову аудиторію стають широко розповсюдженими. Заявленій тематиці присвячували свої дослідження такі західні вчені та аналітики: Р. Шафранський, В. Пуфен, М. Пілсбурі, М. Лібікі [1, с. 70–71], Ж. Еллюль [2], М. Маклюєн [3], І. Валлерстайн [4]. Вітчизняні науковці також опублікували достатньо велику кількість розвідок з теми, заявленої у нашій роботі. Серед них слід назвати О. Дубаса [1], І. Горбатенко, В. Долгова, Т. Гріненко [5], Ю. Нестеряка [6], Г. Почепцова [7], В. Гурковського [8] та І. Кононова [9]. Однак, останні події у світі, у тому числі, повномасштабна агресія РФ проти України, вимагають переосмислення напрацьованих матеріалів стосовно прийомів та засобів інформаційної війни.

Слід констатувати, що стосовно сутності такого явища як інформаційна війна погляди вчених розходяться. Перша група дослідників зводять поняття інформаційної війни до окремих інформаційних заходів та операцій, а також відносять сюди й засоби комерційної конкуренції [10, с. 415]. На думку другої групи дослідників, інформаційна війна – це явище взагалі мирного періоду міждержавного протистояння, що дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несиловим, у традиційному розумінні, шляхом [1, с. 70].

Нарешті, третя група вчених, до якої входять, як правило, представники військової сфери, відносять інформаційну війну до воєнного протистояння й розглядають її як комплексне застосування засобів інформаційної та збройної боротьби. Вказане протистояння реалізується за допомогою програмного, радіоелектронного та фізичного ураження інфраструктурних об'єктів супротивника, дезорганізації його управлінських структур, реалізації психологічного впливу на військових й цивільних. За такого підходу, логіка інформаційної війни полягає в перемозі над супротивником шляхом досягнення та використання інформаційної переваги над ним. Однак, подібне розуміння аналізованого явища викликає заперечення у частини дослідників, які вважають, що термін «інформаційна війна» по відношенню до сучасного збройного насилля, не є коректним, оскільки було б точніше назвати це протистояння інформаційною боротьбою, що є невід'ємною складовою бойових дій [10, с. 415].

На початковому етапі розкриття заявленої теми та, спираючись на проаналізовані нами раніше численні матеріали, вважаємо, що інформаційна війна – це інструмент, що може використовуватись до, під час та замість воєнного протистояння в його класичному виді [10; 11; 12; 13; 14; 15].

Розуміння цілей та механіки інформаційної війни в країнах, яким належить першість в цій сфері (США та Китай) приблизно однакове. Так, американський військовий аналітик Ричард Шафранський розглядає інформаційну війну як дії, спрямовані проти стратегічної системи знань або припущень ворога. Окрім того, супротивником може стати будь-хто, чиї дії суперечать цілям інформаційної війни. Стосовно позадержавних акторів експлуатується така установка, як «не ми» та формується «образ ворога». Всередині держави використовується тавро «зрадник», ким може стати кожен, хто протистоїть або не виказує достатньої підтримки. Слід додати, що виявлення недостатньої підтримки впроваджених дій провокує застосування внутрішньої інформаційної війни, метою якої є підвищення лояльності громадян [1, с. 70].

Китайський військовий аналітик Ван Пуфен вважає, що інформаційна війна – це продукт інформаційної епохи. На його думку, по мірі становлення цієї доби під час воєнного протистояння все більш використовуються інформаційні технології та інформаційна зброя, «мережевізація» поля бою та нові моделі боротьби у часі та просторі. Ван Пуфен

підкреслює, що боротьба тепер спрямовується на здобуття контролю над інформаційним полем бою, з метою впливу на прийняття супротивником стратегічних рішень [1, с. 71].

Американський сходознавець Майкл Пілсбурі, на основі аналізу значної кількості китайських першоджерел наголошує, «метою інформаційної війни за китайською літературою є інформаційне панування». Автор констатує, що китайська стратегія інформаційної війни подібна до американської, яка деталізована в терміні «інформаційна зверхність» [1, с. 71]. Виходячи із зазначеного маємо можливість зробити висновок, що основним прийомом інформаційної війни, як у китайців, так і в американців є руйнація процесу прийняття рішень у супротивника, що реалізовується за допомогою впливу на його здатність одержувати, обробляти, передавати та використовувати інформацію.

Деталізує зазначені вище тези один з перших теоретиків цієї галузі Мартін Лібікі. Дослідник наголошує, що інформаційна війна має два основних прийоми – інформаційну блокаду та інформаційне домінування. Інформаційна блокада реалізується завдяки сьогодишній залежності суспільства від інформаційних потоків, подібно залежності від матеріальних ресурсів у минулому. Відповідно, її успіх блокади забезпечується залежністю тієї чи іншої держави від зовнішніх джерел інформації. Інформаційне домінування або імперіалізм, за М. Лібікі, пов'язаний із створенням інформаційної переваги достатньої для воєнного домінування. Автор додає, що найбільш важливим є саме знання себе, а потім вже супротивника. Окрім того, знання людей задає стратегію, знання машин – тактику. Більш того, погану стратегію не врятує тактична інформаційна перевага [11, с. 13].

Мартін Лібікі називає й сім основних засобів інформаційної війни, зокрема:

- вплив на систему управління і комунікації супротивника;
- робота з інформацією про власні сили і сили супротивника задля формування переконаності у вирішальній перевазі над супротивником;
- радіоелектронна боротьба;
- інформаційний вплив на гуманітарні системами супротивника;
- втручання у техніко-технологічні системи супротивника;
- подання інформації щодо економічного стану в необхідному контексті задля формування уявлень про економічне домінування над супротивником [5, с. 11–14].

Описуючи початкові етапи застосування вказаних засобів, дослідник зазначає, що сторона, яка намагається маніпулювати іншою за допомогою засобів масової комунікації, спочатку обов'язково має визначитись із необхідною цільовою аудиторією опонента. М. Лібікі наголошує, що на підготовчому етапі інформаційного протистояння найважливішим завданням є введення в оману потенційного супротивника, дискредитація його військово-політичного керівництва та лідерів, обмеження інформаційно-пропагандистської діяльності опонента, в ідеалі – реалізація інформаційної блокади [6, с. 44].

Суттєво розширив розуміння прийомів інформаційної війни французький учений Ж. Еллюль, напрацювання якого були введені у вітчизняний науковий обіг Г. Почепцовим. Основним досягненням дослідника є пропозиція розглядати не лише вертикальну пропаганду (вплив політичних еліт на населення), а й горизонтальну. Ж. Еллюль виокремлює горизонтальну пропаганду на основі того, що вона не йде з гори, а реалізується в межах певної соціальної групи. Очевидно, що інформація, за таких умов, сприймається максимально ефективно, оскільки розповсюджується вона в середовищі, де існує певна рівність між членами спільноти, відсутнє очевидне нав'язування чийсь думки та впливу лідера. Ж. Еллюль наголошує, що існує китайський та американський варіант горизонтальної пропаганди. Китайський варіант не передбачає висловлювання власної думки від членів групи. Натомість, американськи – заснований на активному виявленні індивідами своєї позиції [2].

Описуючи засоби вказаних вище видів, дослідник констатує, що вертикальна пропаганда засновується на використанні масивного апарату масової комунікації, а горизонтальна потребує значної самоорганізації населення. Пропаганду як таку, Ж. Еллюль називає ірраціональною формою циркуляції певних думок, на противагу якій він визначає інформацію, що є, на його думку, навпаки раціональною [2].

Поглиблюючи свої дослідження в сфері масової комунікації, Ж. Еллюль вводить також і поняття політичної та соціологічної пропаганди. На переконання автора політична пропаганда – це засіб впливу на суспільство державними, партійними та іншими владними структурами. Соціологічну пропаганду можна охарактеризувати як вплив на стиль життя, типи поведінки, звичаї та традиції, що є усталеними в певному соціумі. Окрім того, особливістю соціологічної пропаганди є її непомітність та, відповідно, складність для фіксації. По великому рахунку, політична пропаганда є цілеспрямованим, планомірним розповсюдженням ідей, своєю чергою, соціологічна – проникає у свідомість за допомогою певних економічних, політичних, соціологічних, культурологічних факторів. У першому випадку агентом, що формує погляди, є мас-медіа, у другому – соціальні структури [2].

Основні напрацювання Ж. Еллюля деталізував та адаптував до сучасних реалій Г. Почепцов. Цікаво, що він пропонує розрізняти такі поняття як «інформаційна війна» та «сміслова війна». Так, на думку дослідника, в основі інформаційної війни стоїть повідомлення, проте сьогодні базою стає інтерпретація – основа смислової війни. «Тобто, інформаційна цивілізація з її надлишком інформації переводить нашу увагу з інформації на інтерпретацію. Інтерпретаційні процеси, як більш складні, стають важливішими за просто інформаційні. Раніше ми бачили в світі те, про що нам розповідали. Тепер ми розуміємо те, що нам інтерпретують. Складний світ вимагає тлумачень» – пише Г. Почепцов [7, с. 21].

Основним прийомом смислової війни за Г. Почепцовим є переосмислення фактів на користь інтерпретатора. Вказаний процес стає можливим за рахунок наступних основних засобів смислової війни:

- базовим інструментом є реінтерпретація;
- охоплення здійснюється не на один сегмент, а на все населення;
- увага концентрується не на фактах, а на їх переосмисленні;
- мета – створити у індивіда власний апарат відторгнення визначених інтерпретацій [7, с. 21, 22].

На основі вказаних прийомів та засобів автор і розмежує смислові та інформаційні війни. Так, на думку Г. Почепцова сміслова війна змінює всю модель світу, інформаційна – лише її сегмент. Сміслова війна може бути реалізованою за достатньо довгий період та має довготривалий ефект, інформаційна – розрахована на швидкий результат. Інформаційна війна не змінює наявні механізми мислення, сміслова – вибудовує нові. Основними агентами смислової війни є особи, які працюють в секторі стратегічних комунікацій суспільства – письменники, режисери, науковці тощо. У інформаційній війні головним агентом є журналіст [7, с. 22, 23].

З точки зору розкриття поставленої у розвідці проблеми важливо наголосити, що вказані прийоми та засоби забезпечують, за Г. Почепцовим, смислове щеплення населення, після чого воно може самостійно цензурувати інформаційні потоки, розглядаючи той чи інший факт як правду чи брехню. Таке розмежування відбувається на підставі відповідності певного факту картини світу, сформованій під час перебування трансформації [7, с. 23]. На наш погляд, описаний феномен можна визначити як процес формування критичного мислення, що правда, який реалізовується на основі спеціально сформованих стереотипів.

На початку XXI ст. науково-технічні розробки провідних країн, у першу чергу, США та Китаю, призвели до суттєвого прогресу в прийомах та засобах, що застосовуються під час ведення інформаційної та/або смислової війни. О. Дубас зазначає, що у XXI ст. відбувся перехід від «інформаційної боротьби першого покоління» – звичайне розширення класичної радіоелектронної боротьби, до «інформаційної боротьби третього покоління», що характеризується операціями на основі ефектів [1, с. 71]. Підкреслимо, що саме операції на основі ефектів сьогодні є базою в межах підготовки та реалізації інформаційного супроводу зовнішнього збройного насилля. Слід додати, що у XXI ст. одним із прийомів інформаційної війни стає руйнація іміджу, що реалізується за допомогою негативного впливу на репутацію супротивника, а це, своєю чергою, призводить до ігнорування та дискредитації його інтересів у світовому співтоваристві [8].

Отже, суттєвий прогрес у прийомах та засобах інформаційної війни, перехід до «інформаційної боротьби третього покоління» почав реалізовуватись наприкінці XX – на початку XXI ст. Відповідно, цілком логічним буде проаналізувати тенденції розвитку нинішньої світ-системи, що і стимулювали зазначені процеси та надали можливість інформаційним війнам стати потужним засобом впливу в межах сучасного воєнного протистояння. В розв'язанні поставленої проблеми ми будемо спиратись на озвученні І. Валлерстайном прогнози щодо еволюції капіталістичної світ-економіки у першій половині XXI ст. Так, на думку дослідника, у вказаний період світу неvistачитиме миру, стабільності та легітимності, а це, своєю чергою, пояснюється як згасанням гегемонії США, так і кризою світ-економіки в цілому [4, с. 435].

Стосовно першої тези, а саме – поступового згасання гегемонії США – слід зазначити, що втрата Америкию позиції абсолютного лідера в економічній, фінансовій та, найголовніше, військовій сфері, стимулювало пошук механізмів економії ресурсів та альтернатив прямому військовому впливу. У вказаному контексті І. Валлерстайн наводить досить показову тезу: «Політичний авантюризм Буша-молодшого перевів повільне ослаблення панування США до прискореного падіння. Економічні, політичні та ідеологічні позиції США до 2001 року були непереконливі. Єдиною перевагою, збереженою США, був їх величезний військовий потенціал, і саме на нього покладався віце-президент США Дік Чейні, колишній міністр оборони США Дональд Рамсфельд і політики-неоконсерватори. Однак, вони допустились двох фундаментальних помилок» [16].

Зрозуміло, що мова йде про війну в Іраку, що стала значущою демонстрацією втрати колишньої військової сили Сполученими Штатами. Деталізуючи наведену тезу, І. Валлерстайн пише: «... найбільш важливим наслідком цього стала демонстрація обмеженої військової могутності США, що виявилась, по суті, марною. Військова міць визнається в цілому неефективною, якщо держава не може виділити достатню кількість військ для закріплення свого положення на завойованій території, що й вишло у випадку з військовим вторгненням США в Ірак. У випадку використання державою військової сили, будь-який результат, окрім повної перемоги, в дійсності лише зменшує реальну військову силу даної країни. Саме з цієї причини до 2007 року досить розповсюдженими стали розмови про занепад колишньої могутності Сполучених Штатів» [16].

Отже, не маючи колишніх можливостей підтримки світової системи, США починають більш активно використовувати психологічні операції та інформаційні війни. Відомо, що основною та найістотнішою перевагою інформаційної зброї є її досить низька собівартість. Справді, інформаційні війни не вимагають використання зовнішніх систем для знищення ворога – він сам володіє всіма необхідними засобами для власного знищення. Тобто

основна логіка у використанні інформаційної зброї полягає у «допомозі» супротивнику скерувати засоби, що є в його арсеналі, проти самого себе.

Стосовно кризи всієї світ-системи І. Валлерстайн доходить до наступних висновків. Суттєво знижуються можливості держави в забезпеченні внутрішнього порядку та стабільного функціонуванню політичної системи, скорочується вплив ООН та інших системоутворюючих структур, відбувається вихід на новий рівень різних груп, зокрема, і транснаціональних корпорацій, що переймають ряд функцій держави [4, с. 451]. Вказані тенденції, що ми сьогодні спостерігаємо на практиці, стимулювали пошук як державними структурами, так і позадержавними, транскордонними організаціями, альтернативних, більш ефективних та дешевших механізмів поширення власного впливу. Провідною серед подібних альтернатив виступила саме інформаційна війна, що стала можливою у зв'язку із появою новітніх технічних засобів.

Так, І. Кононов у колективній монографії «Масова свідомість у зоні воєнного конфлікту на Донбасі», проаналізувавши наведені вище процеси, резюмує наступне. «Інформаційна складова неконвенціональної війни забезпечується суперечливим симбіозом державних і недержавних ЗМІ та інших акторів інформаційної боротьби. Зараз основне протистояння розгортається у віртуальному просторі. Якщо в країні, що воює, існує багато центрів політичного впливу, то актори, котрі представляють їх, діють по-різному. Для них більше значення мають інтереси їхніх патронів, ніж досягнення такого суспільного блага як перемога. Важливу роль у такій боротьбі відіграють фейки і робота з образами, що впливають на настрої, а не зі смислами і фактами» [9, с. 46].

«Буржуазний бланкізм як спосіб політичної боротьби передбачає перетворення знань про масову свідомість у бойовий інструмент. Події політичного життя набувають проектного характеру і перетворюються на перформанси для ЗМІ, через які вони стають смисловими сигналами по всьому полю масової свідомості. Інтернет, проникнувши в усі сфери суспільного життя, зробивши революцію в повсякденності, став ареною боротьби за масову свідомість. Країни втручаються дистанційно у вибори одна одної. Соціальні мережі стають простором відстеження інтересів і переваг користувачів з метою впливу на них у комерційних і політичних цілях. У збройних силах різних країн створені інформаційні підрозділи. Державою і приватними структурами наймаються мільйони ботів» – пише І. Кононов [9, с. 56].

На наш погляд, слід констатувати, що сьогодні у аналізованих процесах очевидна певна парадоксальність. З одного боку, для глобальної економіки, з якою пов'язані як процеси накопичення капіталу в країнах центру, так і функціонування транснаціональних корпорацій, повномасштабна війна є не логічною. Воєнне протистояння розбалансовує економічні процеси, приносить численні жертви, руйнує інфраструктуру, а отже, ускладнює доступ до ресурсів та ринків збуту. Відповідно, зазначене і є однією з причин упровадження сучасних форм збройного насилля, що обмежені у просторі й розтягнуті у часі, та виходу на перший план інформаційних війн. З іншого боку, все це не завадило розв'язанню цілої низки крупних воєнних конфліктів та війн, зокрема, в Афганістані, Іраку, Сирії та, нажаль, й в Україні.

Однак при детальному аналізі та співвідношенні певних фактів все стає на свої місця. По-перше, цифрова економіка, що сьогодні є основою, не потребує великої кількості матеріальних ресурсів та прямого доступу до них. Так, канадський учений М. Маклюєн ще в другій половині ХХ ст. почав писати про те, що економічні зв'язки і відносини усе більше набувають форми обміну знаннями, а не товарами. Засоби масової комунікації за таких обставин стають новими «ресурсами», що збагачують держави. Своєю чергою, боротьба за

капітал, ринки збуту відходять на другий план, а головним здобутком стає доступ до інформаційних ресурсів та знань [3]. По-друге, провідною метою збройного насилля сьогодні є повне підкорення усєї політичної системи супротивника, а не захоплення його ресурсів, промислових потужностей чи ринків збуту. Нарешті, по-третє, предметом впливу в сучасній війні є руйнація певних типів свідомості, натомість їх носії можуть бути збережені, якщо вони відмовляться від колишніх форм свідомості, а також предметів руйнування та ураження [17].

На основі наведених тез маємо можливість аргументовано припустити наступне. Інформаційна війна перестала виступати компонентом війни у фізичному розумінні, що надавала їй більшої ефективності. Сьогодні, навпаки, вона стала основою у межах збройного протистояння між різними акторами. Своєю чергою, бойові дії виступають одним із засобів інформаційної війни. Численні жертви серед цивільних та військових, масштабні руйнування міст, знищення інфраструктури провідною метою мають посилення інформаційного ефекту задля ліквідації певних типів свідомості у еліт та пересічного населення супротивника.

Таким чином, наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. прийоми та засоби впливу на масову аудиторію суттєво вдосконалюються та починають широко застосовуватись з метою отримання контролю над політичною системою супротивника. Провідні експерти сходяться на думці, що основним прийомом «інформаційної війни» є руйнування в супротивника процесу прийняття рішення, засобами впливу на його здатність одержувати, обробляти, передавати та використовувати інформацію. Сучасні технології надали також можливість маніпуляції глибокими компонентами суспільної свідомості засобами впливу на психологічні механізми сприйняття інформації. Названі можливості в поєднанні із згасанням гегемонії США, загальною кризою світ-системи та домінуванням цифрової економіки призвели до зміни балансу між війною та інформаційною війною. Слід визнати домінування саме інформаційної війни, своєю чергою, бойові дії стали виступати лише одним із засобів її реалізації. Останнє надає значне підґрунтя для подальшого переосмислення сучасних технік маніпулювання інформацією.

Список використаної літератури:

1. Дубас О. Інформаційна війна : нові можливості політичного протиборства. *Освіта регіону*. 2010. № 1. С. 69–72.
2. Почепцов Г. Інформаційні війни: тенденції та шляхи розвитку. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/6479/2012-08-12-informatsiini-viini-tendentsii-ta-shlyakhi-rozvitku/> (дата звернення: 26.05.2024).
3. McLuhan M. *War and Peace in the Global Village*. NY : Gingko Press, 2001. 411 p.
4. Wallerstein I. *The Essential Wallerstein*. New York : The New Press, 2000. 471 p.
5. Горбенко І. Д., Долгов В. І., Гріненко Т. О. Інформаційна війна – сутність, методи та засоби ведення : матеріали ювіл. наук.-техніч. конф. Київ, 1998. С. 11–14.
6. Нестеряк Ю. В. Міжнародні критерії інформаційної безпеки держави : теоретико-методологічний аналіз. *Публічне управління : теорія та практика*. 2014. Вип. 1. С. 42–47.
7. Почепцов Г. Г. Сміслові та інформаційні війни. *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 21–27.
8. Гурковський В. І. Особливості застосування інформаційної зброї в умовах глобального інформаційного суспільства. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2010. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=123>. (дата звернення: 26.05.2024).
9. Масова свідомість у зоні воєнного конфлікту на Донбасі : монографія / за ред. І. Ф. Конова. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 230 с.

10. Бадер А. В. Інформаційна складова збройного насилля (теоретичний аспект). *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 115. С. 414–418.
11. Бадер А. В. Засоби та методи формування інформаційної складової збройного насилля. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2016. № 11. С. 11–17.
12. Бадер А. В. Вплив інформаційної складової збройного насилля на політичний процес в Україні. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 116. С. 301–305.
13. Бадер А. В. Чутки як компонент інформаційної складової сучасного збройного насилля. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 126. С. 442–447.
14. Бадер А. В. Протидія чуткам як елемент інформаційної оборони в межах сучасного збройного насилля. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 127. С. 315–319.
15. Бадер А. В., Вовк С. О. Маніпулятивний вплив друкованих та електронних джерел у реалізації інформаційної складової сучасного збройного насилля. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2023. Чис. 29. С. 133–141.
16. Wallerstein I. Precipitate Decline The Advent of Multipolarity. URL: <https://iwallerstein.com/wp-content/uploads/docs/HARVIR7!.PDF> (date of access: 26.05.2024).
17. Martin van Creveld The Rise and Decline of the State. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 439 p.

Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Національного фонду досліджень України за проектом 2021.01/002.

TECHNIQUES AND MEANS OF INFORMATION WARFARE. RETHINKING THE PROBLEM

Anton Bader, Svitlana Vovk

*SU «Lugansk Taras Shevchenko National University»
Ivan Bank str., 3, 36003, Poltava, Ukraine*

The article notes that the progress in communication technologies, the spread of access to the Internet, the emergence and wild popularity of social networks in the late 20th – early 21st centuries provided a significant improvement in the techniques and means of information warfare. It is noted that researchers have appeared in the scientific environment who assume the formation of an information society and the abandonment of armed confrontation. It is emphasized that, according to this logic, conflicts should have moved from the physical dimension to the information sphere. It is recognized that certain actors who have developed the technologies of conducting information wars really got the opportunity to manipulate public opinion and even influence the formation of mental representations among the population. However, it is emphasized that the beginning of the XXI century leveled these assumptions, demonstrating the opposite trend. Attention is drawn to numerous wars and military conflicts, neglect of international law and the apparent dysfunctionality of the UN.

The work states that techniques and means of influencing the mass audience at the beginning of the 21st century are significantly improved and begin to be widely used in order to gain control over the enemy's political system. The opinion of leading experts is given that the main method of «information war» is the destruction of the adversary's decision-making process by means of influencing his ability to receive, process, transmit and use information. It is added that modern technologies have made it possible to manipulate the deep components of social consciousness by means of influencing the psychological mechanisms of information perception. It is concluded that the mentioned opportunities in combination with the fading of US hegemony, the general crisis of the world system and the dominance of the digital

economy have led to a change in the balance between war and information war. It is emphasized that it is necessary to recognize the supremacy of the information war, in turn, combat operations have become only one of the means of its implementation.

Key words: information war and semantic war, techniques and means of information war, armed violence as a means of information war.